

mig d'amagat, quan el Servicio Nacional del Trigo imposava els criteris— per a la subsistència de la gent, concretament en el període de la postguerra (1941-1960).

Per situar millor el lector, Gonçal Cutrina dóna unes pinzellades precises que defineixen el món rural del Ripollès, amb referències als conreus i a la cria del bestiar i a l'ambient propi de la contrada, dins del qual es fa més entenedora la funció social dels molins fariners ja des de la remota edat mitjana.

L'autor fa, també, un inventari exhaustiu, redactat sobre el terreny, d'aquests molins del Ripollès —114 en total— que agrupa en tres blocs: els molins de la vall de Camprodon, que abracen l'espai de Camprodon —Beget inclòs—, Llanars, Molló, Setcases i Vilallonga; els de la vall de Ribes, que engloben els de Ribes de Freser, Campelles, Pardines, Planols, Queralps i Toses; i, finalment, els que Cutrina anomena «molins del Ripollès sud», amb els de Ripoll ciutat, Campdevànol, Gombrèn, les Llosses, Ogassa, Sant Joan de les Abadesses, Sant Pau de Segúries i Vallfogona.

Per si això fos poc, el llibre inclou un mapa desplegable on és possible situar matemàticament totes les referències i es completa, també, com ja hem apuntat, amb alguns dibuixos i amb 157 fotografies molt interessants. Un vocabulari al final ajuda a aclarir conceptes i relaciona uns 35 mots propis de l'activitat, i també els noms de les mesures agràries i de les monedes d'ús corrent en el món i en l'època principal de l'activitat dels moliners.

Una bibliografia bàsica per a qui vulgui aprofundir en el tema clou aquest estudi que, com se sol dir sovint, és dels que, si no s'hagués fet, s'hauria de fer. *El Ripollès. Molins fariners* és un llibre de lectura amena, una excel·lent aportació que fa reviure un ambient perillat, una excel·lent aportació que arriba a temps doblement: d'un cantó, perquè la puguem gaudir els qui, de més a prop o de més lluny, hem viscut encara aquestes activitats i ara en sentim l'evident nostàlgia, de l'altre, perquè la gent de les noves generacions pot aprendre i entendre uns sistemes de vida situats al voltant d'uns enginyers mecànics que revelen la capacitat de treball i d'inventiva de l'home en uns temps en què, a diferència de les sofisticacions d'ara, no existia cap tecla d'ordinador per prémer.

Llibres com el de Gonçal Cutrina són necessaris per a la formació completa i equilibrada de tota persona que vulgui conèixer la realitat del passat immediat i, a través d'ella, sentir millor les pròpies arrels.

Joan Domènech i Moner

Documents sobre els jueus gironins

Gemma ESCRIBÀ i BONASTRE,
Maria Pilar FRAGO i PÉREZ,
Documents dels jueus de Girona, 1124-1595,
Girona, Ajuntament 1992
(Col·lecció Història de Girona, 12) 381 pp.

És recent la creació d'un premi-beca Mossé ben Nahman / Bonastruc ça Porta, convocat per l'Ajuntament de Girona, l'Estudi General de Girona i la Direcció General de Relaciones Culturales del Ministerio de Asuntos Exteriores. El volum present publica el treball premiat amb la beca per un jurat compost pels senyors Joaquim Nadal, Ramon Alberch, Asunción Blasco, José Luis Lacave, David Romano, Jaume Portella i Joan Boadas.

El títol del llibre no respon al seu contingut. No es tracta de documents dels «jueus de Girona», sinó de documents gironins (dels arxius Diocesà i Municipal) sobre jueus de diversos llocs i poblacions. Altres arxius de la ciutat podran ser explorats per completar la informació publicada.

La quantitat de treball fet es concreta en 1216 registres, dels quals 6 pertanyen al s. XII, 28 al s. XIII, 737 al s. XIV (253 fins al 1350 inclusivament i 484 de la segona meitat de segle), 411 al s. XV i 13 al XVI. Són acom-

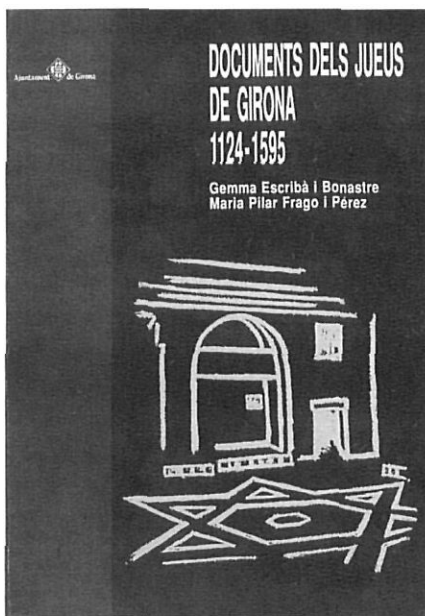
panyats dels corresponents índexs de noms de persona i de lloc.

En la introducció ens assabentem que l'Hospici de Girona, que tan encertadament organitzà el bisbe Lorenzana el 1777 —i la ciutat li ho ha reconegut en dedicar-li un carrer i la Casa de Cultura—, «fou fundat pel bisbe Colomer el 1767». El canonge Colomer fou el mecenes d'una de les institucions que Lorenzana fusionà a l'Hospici, com hi refongué la Pia Almoïna del Pla de la Seu, d'on procedeixen molts documents sobre jueus.

Un notable nombre de noms de lloc i de persona han estat indogudament transformats. El cognom de Berenguer de Banyoles es converteix en «Balnèol»; Ramon de Begur passa a dir-se «Beguer»; hom interpreta com a «Bonfidel» el cognom de Vidal Bonafé; Gispert Fulcarà, vicari general, passa a dir-se «Jaspert Folrà»; Galceran de Montcorb, igualment vicari general, és batejat «de Montagut».

Semblants canvis es constaten entre els noms de lloc. L'horta l'Algivira, propera a Girona, passa a ser el poble d'«Aiguaviva»; Garrigoles, avui municipi, és interpretat «Currígol»; a Madremanya, Pere Bassa, clergue d'aquest poble, es transmuta en «Pere Massa de Maregran», i se li assigna el veïnatge de Monells. El Mercadal de Girona rep el nom nou de «Mercadell», tot i que hom sap que s'hi troba l'església de Santa Susanna del Mercadal, actualment parròquia. Taravaus, del municipi de Navata, es transforma en «Tavarons».

En el llibre es troba algunes vegades l'expressió «El bisbe comunica a N. que requereixi», una manera de dir poc fluida. El concepte jurídic precís, quan una autoritat, com és el bisbe, fa arribar una informació a un súbdit, és que «notifica»; en dret la notificació duta a terme crea un nou estat de coses. De manera semblant seria útil de servir-se del terme propi per al·ludir a les visites pastorals, i no referir-les com si fossin simples inspeccions. Els documents que refereixen

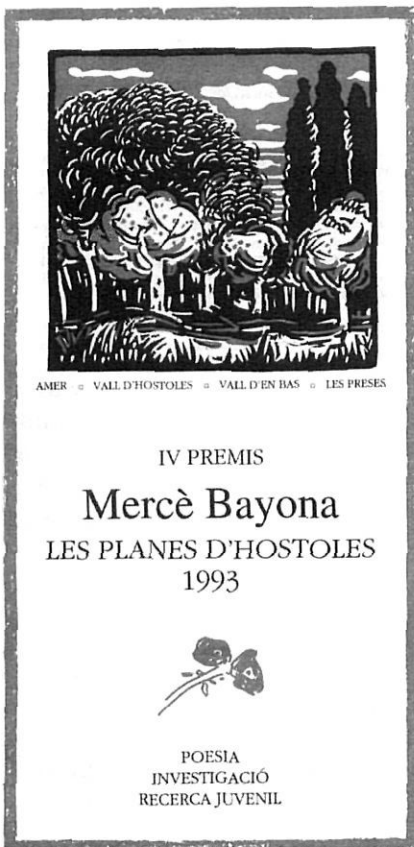
enamentaments han estat registrats com si fossin restitucions, tot i tractar-se d'actes jurídiques ben diferents.

Pel que fa als cognoms, els articles i preposicions que les precedeixen no en formen part, segons que assenyalen les «Normes d'utilització» incloses al llibre, que prometen de desaglutinar-los. Contra la norma establerta al volum hom hi troba «Sescala» i «Satrilla», com a cognom del bisbe originari de la família de Trilla; «Descamps» i «Descastell», i encara, «Dortal» per a un membre de la família Hortal de Llers. El zel desaglutinador, tebi pel que es pot veure, només ha arribat infelicitment a convertir el cognom Dorca en un «Orca, d'».

Per als noms jueus es permet la i grega (Efraym, Subayó, Aninay, Rabaya) i la h final (Issach, Astruch). Amb la particularitat que a l'«Index» hom troba una colla d'Astruch, a continuació alguns Astruc cristians, i seguidament més Astruch jueus. La màquina prou devia alfabetitzar primer els cristians, però fou convenientment corregida per seguir una norma no escrita ni tampoc justificada.

Salvades aquestes esmenes hem d'aguarar-nos que avenci el coneixement de les ciències històriques que ha de permetre en el futur d'evitar els defectes de semblants publicacions.

Josep M. Marquès

Jornades sobre Caterina Albert

Actes de les primeres jornades d'estudi sobre la vida i obra de Caterina Albert i Paradís «Victor Català», celebrades a l'Escala els dies 9, 10 i 11 d'abril de 1992.

A cura d'Enric PRAT i Pep VILA.

Ed. Ajuntament de l'Escala i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.

Aquesta obra ha vist la llum quan encara no havia passat un any després de les jornades d'estudi que reproduceix. Hem de felicitar els responsables editorials de l'Abadia de Montserrat i de l'Ajuntament de l'Escala per la rapidesa amb què l'han posada a l'abast dels interessats. Lligat amb això, destaquem també l'exquisit treball dels editors Enric Prat i Pep Vila per la feina esmerçada en els originals, en l'ordenació dels treballs, de les notes, en fi tot allò que va d'un piló de papers (o potser ara ja són disquets d'ordinador), escrits per 25 persones diferents, fins al llibre que ara podem llegir. Segurament el treball d'Enric Prat i Pep Vila, més la inevitable pela que s'ha hagut de fondre en l'edició, són els ingredients que han contribuït en la cuina relativament ràpida que ens han facilitat amb les Actes.

L'obra conté quatre conferències seguides de divuit comunicacions. La primera, de Jordi Castellanos, sobre la inserció de Víctor Català en el seu temps literari, o sigui en el modernisme; l'inèdit de la procedència rural de l'autora entre els escriptors de l'època; les hipòtesis sentimentals tan indestruïbles de Caterina Albert. Estudia i ofereix els poemes que signà amb el pseudònim de Virgili d'Alacseal (és a dir: Virgili de l'Escala), i l'evocació de l'edat d'or (l'època d'harmonia home-natura) en la poesia de Víctor Català; mostra la sinceritat de l'autora, més lligada al temperament individual que no pas a les exigències del realisme, del naturalisme, o de les prèdiques epistolars del paternal poeta Joan Maragall a qui l'escala feia cas només a mitges.

La segona, dita per Lluís Albert, presenta aspectes inèdits de Caterina Albert. Explica, a través de les cartes que transcriu, l'aspecte humà de la propietària rural en relació amb els seus masovers. L'inèdit poema *Insubmissió*, ofert aquí, autobiogràfic, del 1947, també resulta molt revelador del tarannà personal de la novel·lista, i de les mostres de la seva acti-

tud catalanista i de la dedicació generosa i cordial a la família i a la casa.

L'escriptora Núria Albó fa la tercera. Descriu com una noia benestant accedeix a la cultura en lloc de dedicar-se a les previsibles i interminables puntes de coixí, i com es fa literata gràcies a unes circumstàncies personals i familiars, per exemple l'actitud positiva del pare. Per això Caterina Albert no necessita ser ni rebel ni submissa respecte a les prohibicions que la societat del vuit-cents aplica a la dona. Se'n pot distanciar prou com per, seguint Flaubert, escriure amb el cap i no pas amb la flaccidesa d'unes cuixes sense músculs. Núria Albó ridiculitza els prejudicis dels homes que s'han ocupat de l'obra de l'escriptora, i dedueix que només una dona a tots els efectes podia haver inventat una Milla com la de *Solitud*, altrament un mirall d'ella mateixa. Això sí: una dona agosarada, actitud com a mínim rara en una noia del seu temps. Acaba Albó fent una relació entre els temes que tracta Víctor Català i la realitat actual de «culebrons» i altres misèries de la societat, avui urbana.

Núria Nardi en la quarta i última conferència tracta de la llengua. La llengua pròpia i la pròpia llengua de l'escriptora. Ens ofereix un pròleg que havia d'encapçalar l'obra en castellà *Retablo que Caterina Albert publicà el 1944*, i que restà inèdita per problemes amb la censura del moment. En aquest text, l'escala exposa opinions sobre la situació de la llengua catalana en aquells moments d'immediata postguerra. Núria Nardi, partint d'aquesta novetat i amb l'aportació d'altres testimonis, inicia un recorregut per la relació escriptora-llengua: la tria de la normativa fabriana, les relacions amb l'Institut d'Estudis Catalans, les consideracions de la llengua com a eina literària, etc. I també les alteracions poc ortodoxes que els editors han efectuat en els originals.

En les conferències hem assenyalat l'interès dels inèdits: les poesies de Virgili d'Alacseal, les cartes i poema que facilita Lluís Albert i el pròleg a *Retablo*. Seguim apreci-